

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår dato: 17.03.2021
Vår ref.: 201914122-83
Arkiv: 617
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Thomas Mo Willig og Magnus Tandberg Holth

Lillesand vindkraftverk – Oversendelse av klager på tre vedtak av 09.11.2020.

Sammendrag

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) fattet den 09.11.2020 tre vedtak vedrørende Lillesand vindkraftverk i Lillesand kommune, Agder Fylke. Vedtakene var:

1. Godkjenning av detaljplan/miljø-, transport- og anleggsplan (MTA).
2. Vedtak om konsesjonspliktig endring for adkomstvei
3. Ekspropriasjonstillatelse for nødvendig utbedring av Nordbøveien.

Den godkjente detaljplanen innebærer bygging av tre turbiner med en totalhøyde på 205 meter, og rotordiameter på 150 meter. Da konsesjon ble gitt i 2015 var det planlagt 4 turbiner med totalhøyde på 180 meter, og rotordiameter på 120 meter. NVE har vurdert hvilke virkninger disse endringene har for konsekvensene av utbyggingen.

Den konsesjonspliktige endringen for adkomstvei besto i rett til bruk av Nordbøveien til transport av vindturbinkomponenter. NVE innvilget dette med hjemmel i energiloven § 3-1.

Nordbøveien er en kommunalt eid vei, men kommunen eier kun veien, og ikke omkringliggende arealer. For at veien skal kunne brukes til transport av turbinkomponenter må den stedvis rettes ut og lages bredere. Endringene vil berøre private eiendommer langs veien, og Lillesand Vind AS (LV) er gitt ekspropriasjonstillatelse for disse arealene. Videre har LV søkt Lillesand kommune om byggetillatelse og dispensasjon fra kommuneplanens arealdel for tiltakene på veien.

NVE har ikke innvilget søknad om forhåndstiltredelse for Nordbøveien.

Vi har mottatt totalt 14 klager på de tre vedtakene av 09.11.2020. Det er ikke bedt om oppsettende virkning for noen av klagen, og NVE har følgelig ikke vurdert dette.

Alle klagen er gitt innen klagefristen. NVE mener alle klagerne har en geografisk eller tematisk tilknytning til vedtakene. Mange av klagen har like eller tilsvarende klagegrunner. NVE har

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

derfor tatt alle klagene til klagebehandling uten en nærmere og inngående vurdering av rettslig klageinteresse etter forvaltningsloven (fvl.) § 28. NVE har forberedt klagene i tråd med fvl. § 33.

Vi kan ikke se at noen av klagene gir grunnlag for å endre våre vedtak av 09.11.2020. Klagene oversendes derfor til Olje- og energidepartementet (OED) for endelig avgjørelse.

Oppdatert anleggskonsesjon av 09.11.2020 inneholder ikke vedtak om bruksrett til turbintransport på Nordbøveien. Endringen er gjort rede for i Bakgrunn for vedtak, men ble ved en feil utelatt fra selve konsesjonsdokumentet. Vi ber om at dette rettes opp i OEDs behandling av saken, ved at bruksretten legges til i anleggskonsesjonen.

Innhold

Lillesand vindkraftverk – Oversendelse av klager på tre vedtak av 09.11.2020.....	1
Sammendrag.....	1
1. Bakgrunn.....	5
2. Presentasjon av klagen og kommentarer fra konsesjonær.....	5
2.1. Innledning.....	5
2.2. Hovedpunkter i klagen på vedtakene av 09.11.2020.....	5
2.3. Konsesjonærs kommentarer til klagen på vedtakene av 09.11.2020.....	10
3. NVEs vurdering av klagen på vedtakene av 09.11.2020.....	10
3.1. Innledning.....	10
3.2. Klager på NVEs lovanvendelse.....	10
3.2.1. Naturmangfoldloven.....	10
3.3 Klager på NVEs saksbehandling.....	11
3.3.1. Manglende informasjon om høring og tidligere vedtak.....	11
3.3.2. Effektutvidelse.....	12
3.3.3. Forhold knyttet til Nordbøveien.....	13
3.3.4. Lovlighetskontroll.....	14
3.3.5. Kartkvalitet.....	14
3.3.6. Eierskifte.....	15
3.3.7. Andre klager på NVEs saksbehandling.....	15
3.4. Klager på NVEs skjønnsutøvelse.....	16
3.4.1. Visuelle virkninger og virkning for friluftsliv.....	16
3.4.2. Allmennhetens bruk av Nordbøveien.....	16
3.4.3. Støy.....	16
3.4.4. Skyggekast.....	17
3.4.5. Iskast.....	18
3.4.6. Sulfidholdige bergarter.....	18
3.4.7. Veiing av fordeler og ulemper.....	19
3.4.8. Nullalternativ.....	19
3.4.9. Kystfuruskog.....	20
3.4.10. Hensyn til fugler.....	20
3.4.13. Klimaregnskap og hensyn til myr.....	21
3.5. Annet.....	21
3.5.1. Nedlegging og massesporing.....	21
3.5.2. TV og radiosignaler.....	22
3.5.4. Tillatelser etter annet lovverk.....	22

3.5.5. Privatrettslige avtaler.....	23
4. Mangel i konsesjonsdokumentet	24
5. Konklusjon	24
.....	24

1. Bakgrunn

NVE ga 25.09.2015 E18 Vindpark AS tillatelse til å bygge Lillesand vindkraftverk med tilhørende nettilknytning. Vedtaket ble påklaget, og ble den 30.11.2016 stadfestet av Olje- og energidepartementet (OED) med tilleggsvilkår. NVE utstedte ny anleggskonsesjon i henhold til OEDs vedtak den 30.11.2016.

Konsesjonær for Lillesand vindkraftverk er Lillesand Vind AS (LV). LV eies av ASKO Fornybar, som overtok konsesjonen i mai 2019, jfr. tillatelse til eierskifte datert 21.08.2020.

I konsesjonen for Lillesand vindkraftverk er det blant annet vilkår om at NVE skal godkjenne detaljplan/MTA. NVE mottok endelig versjon av detaljplan/MTA 22.01.2020. I tillegg søkte LV den 01.11.2019 om tillatelse til å bruke Nordbøveien til transport av turbinkomponenter, og samme dato om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse for nødvendig breddeutvidelse og stedvis utretting av veien.

I den forbindelse fattet NVE den 09.11.2020 tre vedtak vedrørende Lillesand vindkraftverk i Lillesand kommune i Agder.

1. Godkjenning av detaljplan/miljø-, transport- og anleggsplan (MTA) (NVE ref.: 201914122-23).
2. Vedtak om konsesjonspliktig endring for adkomstvei (NVE ref.: 201501190-84).
3. Ekspropriasjonstillatelse for nødvendig utbedring av Nordbøveien (NVE ref.: 201501190-85).

NVE innvilget ikke søknad om forhåndstiltredelse for utbedring av Nordbøveien.

2. Presentasjon av klagen og kommentarer fra konsesjonær

2.1. Innledning

NVE har mottatt 14 klager på de tre vedtakene av 09.11.2020. I flere av klagenes anførsel er det felles klagegrunner som gjelder mer enn et av vedtakene av 09.11.2020. Samtidig opplyser en del klager om at de klager på alle de tre vedtakene, uten at det er konkretisert i klagen hvilke klagegrunner som er knyttet til hvilke vedtak. Vi har derfor valgt å gjøre en felles vurdering av klagen på samtlige vedtak av 09.11.2020.

Nye forhold som klagerne anfører og som ikke tidligere er vurdert, samt forhold som NVE mener bør utdypes nærmere, er nærmere omtalt i kapittel 3. NVE har i tabell 1 og i kapittel 3 kun tatt med de forhold som vi mener er aktuelle for behandling av de innkomne klagenes. For øvrig viser vi til de fullstendige klagenes, som er vedlagt dette brevet, samt tilgjengelige gjennom SeDOK/eInnsyn.

NVE har også sendt alle klagenes på vedtakene av 09.11.2020 til konsesjonær for uttalelse. Vi mottok kommentarene fra LV 22.01.2021. Kommentarene er inkludert i våre vurderinger i kapittel 3, vedlagt dette brevet i sin fullstendige versjon, og tilgjengelig gjennom SeDOK/eInnsyn.

2.2. Hovedpunkter i klagen på vedtakene av 09.11.2020

Tabell 1 gir en kortfattet oversikt over klagenes som NVE har mottatt på vedtakene av 09.11.2020. Her presenteres hvem som klager og når klagen er mottatt. Høyre kolonne i tabellen gir en kortfattet oversikt over de mest sentrale klagegrunnene.

Tabell 1: Presentasjon av innkomne klager og sentrale klagegrunner

Klager	Dato(er)	Vedtak som påklages	Sentrale klagegrunner og endring som søkes
Buene, Ole K	26.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Mener støyvirkninger er mangelfullt utredet.- Fare for iskast medfører at personer ikke kan bevege seg i planområdet.- Skyggekast på skytebane manglende utredet.- Plan for håndtering av sulfidholdige bergarter må godkjennes før vedtak.- Etterlyser konsekvensutredning for opprustning av Nordbøveien.
Eigeland, Odd	29.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Vedtak om ekspropriasjon er ikke nabovarslet.- Kraftverket er planlagt i LNF-område uten eksisterende infrastruktur.- Nordbøveien passerer gammel søppelplass med potensiale for forurensning. Dette er ikke utredet.
FNF Agder	30.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA	<ul style="list-style-type: none">- Endrede virkninger for friluftsliv er mangelfullt utredet.- Føre-var-prinsippet anvendes ikke for hensynet til flaggermus.
Heimdal, Ole-Arvid	03.12.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Virkninger av økt installert effekt er ikke utredet for skyggekast og iskast.- Føre-var-prinsippet anvendes ikke for hensynet til flaggermus.- Virkninger for hjortevilt er mangelfullt utredet.- Nordbøveien passerer gammel søppelplass med potensiale for forurensning. Dette er ikke utredet.- Radio- og TV-signaler mangelfullt utredet.- Som grunneier oppleves manglende medvirkning

La Naturen Leve	29.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Føre-var-prinsippet anvendes ikke for hensynet til flaggermus.- Saksbehandlingsfeil i form av manglende høring og medvirkning.- Manglende hjemmel for ekspropriasjonstillatelse.- Ikke oppdatert klimagassregnskap.
Løland, Trygve	29.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Mener det er feil å sammenligne utbyggingsløsning med konsesjonsgitt løsning.- For dårlig kart og beslutningsgrunnlag i saksfremstillingen.- Hensyn til myr i planområdet er ikke ivaretatt.- Hensyn til kystfuruskog er ikke ivaretatt.- Føre-var-prinsippet benyttes ikke for naturmangfold.- Vindkraftverket er planlagt i områder som lå utenfor nasjonal ramme for vindkraft.- Saksbehandlingsfeil ved eierskifte.
Mo, Willy	26.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Ikke oppdatert klimagassregnskap.- Mo ble ikke inkludert som høringspart før MTA og detaljplan.- Mo mener hans høringsinnspill til detaljplan/MTA ikke er tilstrekkelig ivaretatt.- Mener visuelle virkninger av utbyggingen er mangelfullt utredet.- Støy og skyggekast fra turbinene må beregnes på nytt av en uavhengig part.- Klager på NVEs vedtak om lysmerking, mener system som slukker hinderlys må være på plass før idriftsetting.- Klager på NVEs lovlighetskontroll. Ønsker ny gjennomgang av uavhengig aktør eller utvalg.

Motvind Norge	29.11.2020 03.12.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Klagen omfatter flere temaer som enten er generelle for vindkraft i Norge, eller dreier seg om konsesjonsbehandlingen av Lillesand vindkraftverk.- Lovlighetskontrollen er mangelfull.- NVE kan ikke fatte nye vedtak som gjelder Lillesand vindkraftverk før Stortinget har samtykket til at lovlighetskontrollen er utført.- Klagen peker på feil i oversendelsesbrev om at forhåndstiltredelse er gitt.- Vedtak om ekspropriasjon for Nordbøveien mangler hjemmel.- Klager kan ikke se at konsesjonær har søkt om konsesjonsfestet rett til å bruke Nordbøveien til turbintransport.- Klagen hevder det er mangler ved de kommunale tillatelsene og privatrettslige avtalene for planområdet.- Klager bestrider at fordelene er større enn ulempene, og mener begrunnelse for at fordelene er større mangler. Jmfør oreigningsloven § 2 andre ledd.
Naturvernforbundet i Agder	30.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Ikke oppdatert klimagassregnskap- Krever opplysningsplikt om opprinnelse for alle masser som skal brukes i planområdet.- Krever utarbeidelse av plan for tilbakeføring av vindkraftanlegget.- Krever tilleggsundersøkelser for biologisk mangfold.
Rislå, Grethe	30.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Det foreligger ingen dispensasjon fra LNF-område eller nabovarsling for oppgradering av Nordbøveien.- Eventuell oppgradering av Nordbøveien vil føre til økt trafikk på veien.- Støy og iskast vil gjøre deler av Rislås eiendom tidvis ubrukelig til skogsdrift og friluftsliv.

			<ul style="list-style-type: none">- Fare for forurensing av drikkevann.- Ulemper av utbyggingen mangelfullt utredet.
Rislå, Jon	30.11.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Hevder han ikke er varslet om tidligere vedtak i saken, og har derfor mistet klageadgang.- Det foreligger ingen dispensasjon fra LNF-område eller nabovarsling for oppgradering av Nordbøveien.- Manglende varsling av ekspropriasjon.- Detaljerte planer for utbedring av Nordbøveien mangler.- Det er ikke tilstrekkelig dokumentert at fordelene er større enn ulemper ved utbyggingen (Eksempler på ulemper nevnes: iskast, støy, skyggekast, jakt, friluftsliv og skogbruk).- Krever full konsekvensutredning av hele prosjektet, inkludert utbedring av Nordbøveien.
Schou, Daniel Sonne	02.12.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Hevder han ikke er varslet om tidligere vedtak i saken, og har derfor mistet klageadgang.- Mangelfulle søknader til kommunen.- Ekspropriasjonsvedtak for Nordbøveien mangler hjemmel, og er ikke nabovarslet.
Wennesland, Øystein	03.12.2020	<ul style="list-style-type: none">- Godkjenning av detaljplan/MTA- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse- Vedtak om oppdatert anleggskonsesjon	<ul style="list-style-type: none">- Lovlighetskontroll utført før berørte parter har fått mulighet til å klage på vedtak av 09.11.2020.- Wennesland ber om oversikt over hvilke feil og mangler lovlighetskontrollen har funnet. Videre listes det Wennesland mener er konkrete feil i saksbehandlingshistorikken opp.- Konsesjonen omfatter ikke Nordbøveien, og denne er ikke utredet. Kommunale tillatelser mangler (pbl, jordlova).

			<ul style="list-style-type: none">- Ekspropriasjonsvedtak for Nordbøveien mangler hjemmel- Detaljerte planer for utbedring av Nordbøveien mangler.- Flere berørte parter og naboer er informert om detaljplan/MTA enn andre vedtak/høringer tidligere i prosessen. Hvorfor?
Østerhus, Ragnar	30.11.2020	- Vedtak om ekspropriasjonstillatelse	<ul style="list-style-type: none">- Mener ekspropriasjonstillatelse for adkomstveien mellom Nordbøveien og planområdet er ugyldig pga. manglende nabovarsel.- Ekspropriasjonsvedtak for Nordbøveien mangler hjemmel.

2.3. Konesjonærs kommentarer til klagen på vedtakene av 09.11.2020.

Lillesand Vind AS (LV) innleder sine kommentarer til klagen med at de oppfatter at store deler av klagen knytter seg til andre forhold enn vedtakene av 09.11.2020 omfatter, og LV kommenterer ikke disse forholdene.

Videre har LV kommentarer til temaer som etter deres vurdering omfattes av vedtakene av 09.11.2020. Kommentarene er gjengitt i den tematiske oversikten under, sammen med klagegrunner og NVEs vurderinger. Fullstendig kommentar ligger som vedlegg.

3. NVEs vurdering av klagen på vedtakene av 09.11.2020

3.1. Innledning

Alle klagen er gitt innen gjeldende klagefrist. NVE har vurdert alle klagen og tatt dem inn til klagebehandling uten en nærmere vurdering av rettslig klageinteresse. NVE har lagt til grunn at alle klagen er fremmet av klager som enten har en geografisk eller tematisk tilknytning til vedtakene.

NVE kan oppheve eller endre vedtaket dersom NVE finner klagen begrunnet, alternativt oversende klagen til Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse (fvl. § 33).

NVE kommenterer kun nye forhold som klagerne anfører og som ikke tidligere er vurdert og forhold som bør utdypes nærmere. Ellers viser vi til våre vedtak og notater av 09.11.2020.

3.2. Klager på NVEs lovanvendelse

3.2.1. Naturmangfoldloven

La Naturen Leve (LNL) og Forum for natur og friluftsliv Agder (FNF Agder) mener vilkår om etterundersøkelse av vindkraftverkets påvirkning på flaggermus ikke er tilstrekkelig etter naturmangfoldloven. LNL skriver at NVE ikke viser til hvilke avbøtende tiltak det kan være aktuelt å anvende, og heller ikke hva som oppfattes å være stor tilstedeværelse. Dette anser de som en vesentlig mangel. Flere mener NVE ikke anvender føre-var-prinsippet ved å sette et vilkår som kun gjelder

etterkontroll når det ikke foreligger bedre kunnskap om dagens forhold i planområdet, og at MTA-planen først kan godkjennes og bygges når et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag om flaggermus er fremskaffet.

Naturvernforbundet i Agder krever at detaljplanen blir supplert med krav om undersøkelser av biologisk mangfold i konsesjonsområdet, spesielt for flaggermus, amfibier, reptiler og fugl. Slik oppdatert kunnskap må skaffes før tiltaket kan igangsettes slik naturmangfoldloven gir pålegg om jfr § 8 og 9.

Ole Arvid Heimdal påpeker at det er et yrende liv av hjortevilt i området. Han mener utvidelse av Nordbøveien vil påvirke hjorteviltet negativt.

NVEs vurdering

Nml. § 8 stiller krav om et kunnskapsgrunnlag som er rimelig med hensyn til «kostnadene ved fremskaffing av kunnskapen, sakens karakter og mulig miljøpåvirkning», jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) på side 379. Vi viser til kap. 5.2 i vårt notat «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020, hvor vi vurderer de endrede virkningene for naturmangfoldet. NVE mener kunnskapsgrunnlaget om virkningene for flaggermus, amfibier, reptiler, fugl og øvrig naturmangfold i området er tilstrekkelig til å fatte vedtak, og at vedtakene av 09.11.2020 dermed ikke er i strid med nml. § 8

NVE har satt vilkår for ivaretagelse av hensyn til flaggermus, ved at LV må undersøke omfanget av flaggermus i vindkraftverket etter at vindkraftverket er satt i drift. Når NVE mottar rapport fra disse undersøkelsene vil vi vurdere om vindkraftverket kan få bestandsmessige konsekvenser for flaggermus. Dersom det vurderes at avbøtende tiltak er nødvendig, viser vi til kapittel 4.4.3 i Miljødirektoratets rapport M1306/2019, «Faggrunnlag – Flaggermus, Underlagsdokument til nasjonal ramme for vindkraft». Her beskrives flere mulige avbøtende tiltak, blant annet stans av vindturbiner ved bestemte tidspunkt/værforhold.

NVE mener vedtakene er i tråd med føre-var-prinsippet i nml. § 9 Ifølge Klima- og miljødepartementets veileder til naturmangfoldloven skal det legges mindre vekt på føre-var-prinsippet dersom det er tale om en skade, men den ikke i særlig grad påvirker mulighetene for å nå forvaltningsmålene.

Ved godkjenning av konsesjonspliktige endringer og detaljplan/MTA vurderte NVE endringene sammenlignet med konsesjonssøkt løsning av 2015. Følgelig er biologisk mangfold som påvirkes av endringene (4 til 3 turbiner, og økte turbindingdimensjoner) vurdert. NVE viser derfor til vurderinger gjort i konsesjonsprosessen for fauna vi mener ikke påvirkes av endringene. Dette forholdet er kommentert i «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020, kapittel 5.2 – Annen fauna.

3.3 Klager på NVEs saksbehandling

Flere klagere mener det er heftet saksbehandlingsfeil ved NVEs vedtak. Saksbehandlingsfeilene som anføres er knyttet til høringen av søknadene/planene og manglende tilgang til dokumenter.

3.3.1. Manglende informasjon om høring og tidligere vedtak

Willy Mo skriver at han som nærmeste hyttenabo ikke er blitt informert om planarbeidet med Lillesand vindkraftverk. Han bor ikke i distriktet, men besøker eiendommen om somrene. Willy Mo skriver videre at han heller ikke har fått informasjon om konsesjonsendringer før NVEs vedtak av 09.11.2020.

LNL mener det er brudd på god forvaltningsskikk og saksbehandlingsfeil ved å la konsesjonær og kommune orientere berørte parter.

Jon Rislå skriver han aldri ble varslet om konsesjonsvedtak, og dermed ikke fikk klageadgang.

Daniel Sonne Schou og Renate Repstad skriver at deres eiendom grenser mot planområdet og klager på at de ikke mottok konsesjonsvedtaket av 25.09.2015. De skriver at de heller ikke informert om vedtaket om effektutvidelsen fra 10 til 13,5 MW.

Øystein Wennesland spør hvorfor ikke alle naboer er informert om vedtak og inkludert i høringer fra starten av prosessen med Lillesand vindkraftverk, og begrunner dette med at flere berørte parter og naboer informeres i forbindelse med detaljplan/MTA.

LV er av den oppfatning at detaljplan/MTA har vært riktig varslet og underrettet, og viser til NVEs dokument Bakgrunn for vedtak av 09.11.2020.

NVEs vurdering

MTA og detaljplan ble sendt ut på høring 10.02.2020 med høringsfrist 16.03.2020 til lokale myndigheter, interesseorganisasjoner og naboer som kunne bli berørt av ekspropriasjon. I tillegg orienterte konsesjonær grunneiere og andre rettighetshavere.

NVE viser videre til at tittelen på høringsbrevet som ble sendt ut med MTA og detaljplanen, var «Høring av konsesjonspliktige endringer, detaljplan og miljø-, transport- og anleggsplan, samt søknad om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse», at vi etterspurte kommentarer til «De konsesjonspliktige endringene av adkomstvei og nettilknytning» og at søknaden omfattet nødvendig utbedring/breddeutvidelse av Nordbøveien og privat vei fra Nordbøveien frem til planområdet.

Under behandling av konsesjonssøknaden ble den sendt på offentlig høring og kunngjort i Lillesands-Posten, Birkenes-Avisa og Fædrelandsvennen og Norsk lysingsblad. I forbindelse med høringen ble det holdt møter med lokale og regionale myndigheter i Lillesand kommune 26.03.15. Det ble også holdt offentlig møte samme dag i bystyresalen i rådhuset i Lillesand. På møtet orienterte NVE om saksbehandlingsprosessen for søknaden.

På grunn av endrede løsninger for nettilkobling og transportvei fra den konsesjonssøkt løsningen til endelig utbyggingsløsning, har forskjellige eiendommer blitt berørt i de ulike løsningene. Dette gjør at det vil være forskjeller på hvem som var relevante grunneiere og rettighetshavere i forbindelse med høring og informasjon om konsesjonsvedtak, og tilsvarende for høringsbrev av 10.02.2020 med etterfølgende vedtak av 09.11.2020. Blant annet gjelder dette Daniel Sonne Schou og Renate Repstad sin eiendom, som først ble berørt av detaljplan/MTA og konsesjonsendringer.

For andre klager på saksbehandling forut for detaljplan/MTA viser NVE til at dette er behandlet i dokumentet Bakgrunn for vedtak av 09.11.2020, kapittel 8.7 – *medvirkning og involvering i saksgang forut for detaljplan/MTA*, og kapittel 11 – *Lovlighetskontroll*.

NVE viser også til at anførsler om orientering om vedtak, blant annet er vurdert tidligere i saken i brev fra NVE 06.02.2020 og i brev fra Olje- og energidepartementet 02.04.2020. Vi kan ikke se at denne praksisen innebærer at det hefter noen feil eller mangler som vil kunne føre til ugyldighet for vedtakene i saken.

3.3.2. Effektutvidelse

Ole K. Buene skriver at grunneiere og naboer ikke ble varslet om effektutvidelsen. Willy Mo klager på at han ikke ble informert om konsesjonsendringen og ikke fikk anledning til å klage. Jon Rislå mener at størrelsen, effekten og støyen på turbinene ble økt uten at naboer fikk mulighet til å påvirke.

NVEs vurdering

NVE mottok søknad om endret installert effekt, fra 10 til 13,5 MW, den 10.06.2018. NVE fattet vedtak om effektøkning den 21.06.2018. Søknaden ble ikke sendt på høring fordi NVE vurderte søknaden til å medføre en liten forbedring for flere av virkningstemaene til anlegget. Vedtaket ble sendt til Lillesand kommune, Aust-Agder fylkeskommune, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder og berørte grunneiere.

Vedtaket ble i etterkant påklaget av Naturvernforbundet i Agder, Ole Arvid Heimdal, Odd Sigurd Eigeland, Jon Rislå, Grethe Rislå, Gunvor Vegge (Heimdal m.fl.) og Ragnar Østerhus til OED. OED opprettholdt NVE sitt vedtak den 02.04.2020.

For klager på vedtak om økt installert effekt, viser NVE til brev av 06.02.2020 – begjæring om omgjøring av vedtak om økt installert effekt (NVE ref: 201501190-66), kapittel 8.7 i bakgrunn for vedtak av 09.11.2020 samt OEDs vedtak av 02.04.2020. Av OEDs vedtak går det frem at avgjørelsen er endelig, og ikke kan påklages.

3.3.3. Forhold knyttet til Nordbøveien

Flere av klagerne mener at NVE ikke har myndighet til å fatte vedtak om Nordbøveien med hjemmel i energiloven, fordi veien ikke omfattes av gjeldende anleggskonsesjon. Dette gjelder både vedtak om konsesjonspliktige endringer og ekspropriasjonstillatelse.

Videre mener også flere av klagerne at vedtak om ekspropriasjon ikke er tilstrekkelig nabovarslet, og at det har vært manglende dialog mellom berørte grunneiere og utbygger i forkant av vedtaket. Ragnar Østerhus er grunneier for adkomstveien fra Nordbøveien til planområdet. Han mener ekspropriasjonstillatelsen er ugyldig, på grunn av manglende nabovarsling for denne delen av transportveien.

I tillegg etterlyser flere fullstendige detaljplaner for planlagte tiltak på Nordbøveien. Det påpekes også at veien passerer en nedlagt søppelplass med potensiale for forurensende avrenning, og at hensynet til denne ikke er ivarettatt.

Motvind Norge peker på feil i oversendelsesbrev om at forhåndstiltredelse er gitt, og legger til grunn at dette ikke stemmer. De kan videre ikke se at konsesjonær har søkt om konsesjonsfestet rett til å bruke Nordbøveien til turbintransport, på tross av at NVE har innvilget dette.

Om nabovarsling for Nordbøveien skriver LV at de er av den oppfatning at varsling og underretning er gjort riktig, og at berørte parter har vært inkludert og fått mulighet til å uttale seg. De mener at dette synet støttes av at kommunedirektør i Lillesand kommune, i sin innstilling til positivt vedtak om dispensasjon fra kommunens arealplan for oppgradering av Nordbøveien, har konkludert med at saken anses tilstrekkelig opplyst, også for naboer.

NVEs vurdering

Flere av klagenes anfører at ekspropriasjonstillatelsen mangler underliggende vedtak. NVE viser til at det ikke er krav i oreigningslova om at vedtak om samtykke til ekspropriasjon for fordel for vindkraftverk, må bygge på en tilhørende anleggskonsesjon etter energiloven.

LV har søkt Lillesand kommune om byggetillatelse for de nødvendige utbedringene av veien i medhold av plan- og bygningsloven. I flere av klagenes er det anført forhold som angår behandlingen av søknader etter plan- og bygningsloven. NVE viser til at det ligger til Lillesand kommune å redegjøre for saksbehandlingen og prosessene for vedtak etter plan- og bygningsloven. Derfor har også NVE kun vurdert detaljplan for vindkraftverkets planområde, og ikke hatt detaljplan for utbedring av Nordbøveien til behandling. Dispensasjon fra kommuneplanens arealdel ligger også til Lillesand kommunes myndighet.

I høringsbrev av 10.02.2020 «Lillesand vindkraftverk. Høring av konsesjonspliktige endringer, detaljplan og miljø-, transport- og anleggsplan, samt søknad om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse» står følgende: «Lillesand Vind AS søker om ekspropriasjonstillatelse i medhold av oreigningslova for nødvendig grunn og rettigheter. [.....] Søknaden omfatter også nødvendig utbedring/breddeutvidelse av Nordbøveien og privat vei fra Nordbøveien frem til planområdet».

11.02.2020 mottok NVE dokumentasjon (NVE ref: 201914122-8) på at dette høringsbrevet er sendt ut til berørte grunneiere og andre rettighetshavere.

I oversendelsesbrevet som fulgte de gitte tillatelsene 09.11.2020 står det at NVE har godkjent søknad om både ekspropriasjon og forhåndstiltredelse. Dette er ikke riktig. Vi godkjente søknad om ekspropriasjon, men ga ikke forhåndstiltredelse. Motvind Norge har i sin klage lagt til grunn at forhåndstiltredelse ikke er gitt. NVE bekrefter at det er riktig forståelse, og beklager at feil i oversendelsesbrevet gir inntrykk av noe annet. Samtidig kommer det tydelig frem av «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020 at forhåndstiltredelse ikke er gitt. Fra kapittel 7.2:

Etter NVEs vurdering vil det i denne saken ikke innebære urimelige forsinkelser å vente til skjønn er begjært. Det vil derfor bli tatt stilling til søknaden om forhåndstiltredelse når eventuelt skjønn er begjært.

LVs søknad om konsesjonsfestet rett til å bruke Nordbøveien til turbintransport er datert 01.11.2019, og har vært tilgjengelig via NVEs nettsider siden høring av konsesjonspliktige endringer, detaljplan/MTA, samt søknad om ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse ble sendt ut den 10.02.2020.

3.3.4. Lovlighetskontroll

Flere er kritisk til at NVE selv undersøker sin egen saksbehandling, og mener lovlighetskontrollen er mangelfull. Willy Mo ønsker at en ny uavhengig aktør skal gjennomføre en lovlighetskontroll. Motvind Norge hevder at NVE ikke kan fatte nye vedtak som gjelder Lillesand vindkraftverk før Stortinget har samtykket til at lovlighetskontrollen er utført.

Øystein Wennesland mener det ikke gir mening at NVE har gjennomført lovlighetskontrollen før klagefrist for vedtak av 09.11.2020. Han ber om at NVE lager en oversikt som viser feil/mangler ved tidligere saksbehandling, og begrunner hvorfor de ikke har betydning. Videre gir han eksempler på det han mener er feil og mangler i saksbehandlingshistorikken.

NVEs vurdering

I anmodningsvedtak 19. juni 2020 nr. 798 ber Stortinget regjeringen om å «vurdere hvorvidt behandlingen av gitte vindkraftkonsesjoner har fulgt energilovgivningen og forvaltningslovens krav.» I brev av 29. juni 2020 til NVE har Olje- og energidepartementet (OED) utdypet dette oppdraget. I oppdragsbrevet er NVE bedt om å gjennomføre en lovlighetskontroll av vedtak i vindkraftsaker hvor NVE har til behandling søknader om detaljplan, MTA og/eller konsesjonsendringer.

I tråd med disse føringene har NVE gjennomført en lovlighetskontroll for vedtakene og saksbehandlingen i saken som gjelder Lillesand vindkraftverk. NVE kan ikke se at verken anmodningsvedtaket eller oppdragsbrevet pålegger NVE en stans i behandling av nye søknader i de sakene som er underlagt lovlighetskontrollen. NVE kan heller ikke se at det er lagt opp til en etterfølgende godkjenning av Stortinget av gjennomført lovlighetskontroll for de konkrete vindkraftsakene.

3.3.5. Kartkvalitet

Trygve Løland mener vedlagte kart i bakgrunn for vedtak ikke er gode nok fordi de ikke viser små myrer, at turbinplasseringen varierer mellom ulike kart, at kartet på side 10 ikke er orientert mot nord og at kartene på side 9 og 10 begge er nummerert som figur 1.

NVEs vurdering

NVE beklager at nummereringen ikke var korrekt formatert på side 9 og 10 i «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020. Kartene i figur 1 på side 9 i «Bakgrunn for vedtak» er brukt som en illustrasjon på konsesjonsgitt og omsøkt utbyggingsløsning. I MTA og detaljplanen som ble sendt ut på høring med lenke til NVE sine nettsider, ligger det høyoppløste kart som viser flere detaljer. Vi har brukt utsnitt fra disse høyoppløste kartene i figur 10 og 11 i «Bakgrunn for vedtak». NVE mener kartgrunnlaget i denne saken er av tilstrekkelig kvalitet.

3.3.6. Eierskifte

Trygve Løland viser til at ASKO Fornybar overtok konsesjonen mai 2019, men at tillatelsen til eierskifte først ble gitt 21.08.2020.

NVEs vurdering

NVE fikk tilsendt søknad om eierskifte 13.08.2020. LV forklarer at søknaden, som er datert 26.04.2019, ved en inkurie ikke var blitt oversendt til NVE tidligere. Søknader om eierskifter sendes normalt inn til NVE for behandling, før et eierskifte gjennomføres. NVE godkjente eierskiftet for Lillesand vindkraftverk 21.08.2020, og sendte kopi av vedtaket til Lillesand kommune, Agder Fylkeskommune og Fylkesmannen i Agder. NVE kan ikke se at denne forsinkelsen har hatt noen betydning for den videre behandlingen av søknader i saken.

3.3.7. Andre klager på NVEs saksbehandling

Willy Mo mener NVE ikke vurderte klage på at vindkraftverket kommer nærmere hytten hans. Willy Mo er kritisk til at høringsinnspillet hans om skyggecast ikke ble omtalt i sammendrag av høringsuttalelse eller bakgrunn for vedtak

NVEs vurdering

NVE konstaterer at i godkjent detaljplan har avstanden fra nærmeste vindturbin til Willy Mos hytte økt, sammenlignet med nullalternativet (løsningen som ble beskrevet i konsesjonssøknaden). Videre er det ingen standard for minimumsavstand for hus eller hytter til vindturbiner, men NVE vurderer om virkninger av støy og skyggecast er innenfor gitte grenseverdier.

Ifølge støyberegningen vil Mos hytte få et støynivå på L_{den} 43,5 dBA. Det er under grenseverdien på L_{den} 45 dBA (se også kapittel 3.4.3.).

Beregningen for skyggecast viser at Willy Mo sin hytte vil bli utsatt for 22,09 timer faktisk skyggecast per år i månedene fra april til og med september. Dette er over nivået som er satt i anleggskonsesjonen og NVE har i «Bakgrunn for vedtak» lagt til grunn at Vestas sitt system for å redusere skyggecast gjør at vilkåret blir overholdt (se også kapittel 3.4.4.).

En sammenfatning av høringsinnspill er en kort sammenfatning av lengre høringsinnspill. Sammenfatningen gjør at enkelte punkt og lengre argumentasjon blir kuttet eller utelatt. I toppen av sammenfatningsdokumentet er det en lenke til de fullstendige høringsuttalelser via einnsyn.no. Willy Mo sitt innspill om å gjennomføre nye skyggecastberegninger av en uavhengig part er omtalt i «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020.

3.4. Klager på NVEs skjønnsutøvelse.

Flere av klagerne er uenige i NVEs skjønnsutøvelse. De mener den godkjente utbyggingsløsningen for vindkraftverket vil medføre vesentlige negative virkninger for omgivelsene. Temaer som nevnes er støy, skyggekast, iskast og landskapsmessige virkninger. De fleste av klagerne mener NVE ikke har tillagt disse temaene tilstrekkelig vekt i sin vurdering.

3.4.1. Visuelle virkninger og virkning for friluftsliv

Willy Mo er uenig i at de oppdaterte visualiseringene i MTA og detaljplanen gir en tilstrekkelig opplyst sak. Han vil at det gjennomføres nye visualiseringer som viser de visuelle virkningene av vindkraftverket fra hytten hans, Birkenessiden og nærområdet.

FNF Agder mener endringen i turbinstørrelse fra 180 til 205 meter totalhøyde og økning i rotorbladlengde ikke er tilstrekkelig belyst med tanke på friluftsliv. De ønsker mer informasjon om hvordan opplevelsen i området vil være med større turbiner, og etterlyser fotomontasjer fra turmål i området.

NVEs vurdering

NVE viser til «Bakgrunn for vedtak» til konsesjonen av 25.9.2015, hvor vi vektla virkninger for friluftsliv og ferdsel i den samlede vurderingen, og anså planområdet og det nære influensområdet som viktig for friluftsliv i lokal sammenheng.

Ved behandling av detaljplan/MTA vurderer NVE virkningene av endringer i utbyggingsløsning fra opprinnelig utbyggingsløsning i konsesjonen. De nye turbinplasseringene, med tre turbiner sammenlignet med fire, flytter turbinene noe lenger unna Willy Mos eiendom. NVE konstaterer likevel at turbinene kan oppfattes som visuelt dominerende fra Mos hyttetomt.

I NVE sin veileder *Visualisering av planlagte vindkraftverk - 2007/05* er det anbefalt å benytte fem til ti fotorealistiske visualiseringer for å vise effekten av et vindkraftverk. Vi vurderte visualiseringene av den endrede utbyggingsløsningen med tre turbiner som er 205 meter høye, mot fire turbiner som er 180 meter høye, til å være tilstrekkelig.

Det er ikke et krav at alle naboer eller lokale turmål får utarbeidet en visualisering av vindkraftverket fra sin eiendom. NVE mener likevel at visualiseringen fra skytebanen mot vindkraftverket gir et representativt bilde av hvordan turbinene oppleves på kortere avstander også fra andre områder, avstanden er i underkant av 700 meter.

3.4.2. Allmennhetens bruk av Nordbøveien

Ole K. Buene er bekymret for at Nordbøveien stenges ved oppgradering og breddeutvidelse. Den trengs som adkomstvei til jobb og skole. Grethe Rislå er bekymret for økt trafikk til Fjellidal, som følge av at veistandarden oppgraderes.

NVEs vurdering

NVE viser til Lillesand kommunes brev til LV datert 31.10.2019, hvor Lillesand kommune skriver at de er positive til oppgradering av Nordbøveien, men at LV må søke kommunens plan- og bygningsmyndighet om dispensasjon og byggetillatelse for tiltaket. NVE konstaterer at LV har søkt Lillesand kommune om byggetillatelse, og videre behandling av veien er et kommunalt anliggende.

3.4.3. Støy

Flere er bekymret for støy fra vindkraftverket.

Ole K. Buene er bekymret for støy på eiendommen og husene sin, og etterspør støynivået på eiendommen nærmest vindturbinene.

Willy Mo påpeker at støyberegningen viser et støynivå på L_{den} 43,5 dBA ved hans bolig. Mo skriver at dette er tett på grenseverdien på L_{den} 45 dBA, og mener erfaringer viser at det er stor usikkerhet knyttet til slike beregninger. Han påpeker at NVE i brev av 09.11.20 ber tiltakshaver orientere grunneiere og rettighetshavere, samt eiere av boliger og fritidsboliger som kan bli berørt av støy over 40 dB om vedtakene. Mo mener at det faktum at NVE tar utgangspunkt i 40 dB understreker bekymringen knyttet til støyberegningen tiltakshaver har fått utarbeidet.

LV mener vurderinger som er gjort med hensyn til støy er både korrekte og forsvarlige, og støtter NVEs vurderinger i bakgrunn for vedtak.

NVEs vurdering

Støy fra vindkraftverk reguleres av den norske retningslinjen for støy i arealplanlegging og veiledning (T-1442/M-128). Her fremkommer det at støygrensen for vindkraftverk, L_{den} 45 dBA, gjelder på yttervegg for bebyggelse med støyfølsom bruk, som boliger og fritidsboliger. De fremlagte støyberegningene er etter NVEs vurdering utført i tråd med retningslinjene. Vi har ikke funnet grunnlag for å kreve ytterligere beregning av støynivå for eiendommene rundt vindkraftverket.

NVE slutter seg til innkomne merknader om at all støyberegning medfører usikkerhet. Dersom det i fremtiden blir vurdert som sannsynlig at grenseverdien på L_{den} 45 dBA overskrides ved berørt bebyggelse med støyfølsom bruk, kan både NVE som konsesjonsmyndighet og kommune som støymyndighet kreve at dette etterprøves ved å gjennomføre måling i tråd med Miljødirektoratets veileder M-128.

3.4.4. Skyggekast

Ole K. Buene er bekymret for skyggekast mot skytebanen på Nordbø.

Willy Mo krever at det blir gjort nye skyggekastberegninger av en uavhengig part.

Om konsekvenser av skyggekast for skytebanen på Nordbø, mener LV at vurderinger som er gjort er både korrekte og forsvarlige, og støtter NVEs vurderinger i bakgrunn for vedtak. De viser også til et sitat fra Lillesandsposten 21.02.2020, hvor det kommer frem at standplassene på skytebanen er designet slik at skytterne ikke skal bli plaget av solen, og dermed vil ikke eventuelle skyggekast medføre problemer.

NVEs vurdering

Klubbhuset ved skytebanen på Nordbø er inkludert i skyggekastberegningen i detaljplanen, men vi ser at virkningene av skyggekast på selve skytebanen ikke er vurdert.

I NVE sin veileder *Skyggekast fra vindkraftverk – 2014/2* er det lagt til grunn at anbefalte skyggekastverdier gjelder for bygninger som er følsomme for skyggekast. Skytebaner er ikke nevnt som en mottaker som er følsom for skyggekast, men ut ifra en skjønnsvurdering kan de anbefalte grenseverdiene også være aktuelle for idrettsanlegg.

Skyggekastberegningen viser at utformingen av vindkraftverket og omliggende terreng gjør at skytebanen delvis vil bli skjermet for skyggekast. Beregninger for klubbhuset ved skytebanen viser at det blir utsatt for faktisk skyggekast på 6 timer og 10 minutter i året som vil inntreffe en måned om våren og en måned om høsten på kveldstid, og maksimal skyggekast på 35 minutter per dag.

NVE anser skytebanen som et idrettsanlegg som kan være skyggekastfølsomt, fordi skyggekast kan være forstyrrende for skytterne. Følgelig skal anbefalte grenseverdier følges, også for skytebanen. NVE viser til bakgrunn for vedtak av 09.11.2020, hvor vi skriver at «Konsesjonsvilkår nr.16 omhandler skyggekast og sier at omfanget av skyggekast ved bygninger med skyggekastfølsom bruk ikke bør overstige åtte timer faktisk skyggekast per år eller 30 minutter per dag. NVE legger til grunn at Vestas sitt system for å redusere skyggekast gjør at vilkåret blir overholdt». Videre vil vi også anbefale dialog mellom konsesjonær og skytterlaget, med hensikt å hindre skyggekast under viktige skytterarrangement.

NVE mener ikke det er avdekket ny informasjon som tilsier at skyggekastberegninger må gjennomføres på nytt.

3.4.5. Iskast

Ole K. Buene driver jakt i planområdet og er bekymret for iskast ved ferdsel i terrenget. FNF Agder mener økning på turbinstørrelse gjør at iskast kan gå lenger, og dermed få større konsekvenser for friluftslivet i området. Flere grunneiere i området skriver at fare for iskast fra turbinene til tider vil gjøre deler av eiendommene deres ubrukelig til skogsdrift og friluftsliv.

Willy Mo synes ikke NVE gir en tilfredsstillende beskrivelse av hvordan publikum skal sikres tilstrekkelig mot skader ved iskast.

NVEs vurdering

NVE viser til vilkår 19, ising og iskast, i gjeldende anleggskonsesjon for Lillesand vindkraftverk:

Konsesjonær skal vurdere omfanget av ising og risikoen for iskast i anlegget. En slik vurdering skal oversendes NVE før anlegget settes i drift. Konsesjonær skal utarbeide forslag til rutiner for varsling av iskast i perioder med fare for dette. NVE skal godkjenne foreslått opplegg for varsling før idriftsettelse av vindkraftverket. NVE kan stille ytterligere krav til tiltak dersom risikoen for iskast viser seg å begrense friluftslivsutøvelsen i planområdet.

Etter NVEs vurdering er dette vilkåret tilstrekkelig for å håndtere risiko for iskast fra vindturbinene i Lillesand vindkraftverk. Når foreslått opplegg for varsling skal behandles, vil vi ta stilling til allmennhetens bruk av berørte områder, og hvor det for eksempel vil være hensiktsmessig med skilting, og informasjon om fare/ikke fare.

NVE deler FNF Agders vurdering at økning i turbinstørrelse kan føre til lengre kastavstander for is. Etter Seiferts formel, den teoretiske maksimale kastlengden, vil økning i kastlengde fra konsesjonsgitt løsning til omsøkt løsning gå fra 360 til 420 meter. Samtidig er utbyggingsløsningen redusert med en turbin, noen som reduserer det totale arealet som kan rammes av iskast.

Videre kan ikke NVE se at klagene kommer med nye opplysninger som gir grunnlag for å endre vår vurdering av iskast utover det som er begrunnet i «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020.

3.4.6. Sulfidholdige bergarter

Ole K. Buene er kritisk til at NVE fatter vedtak før det foreligger en vurdering av sulfidholdige bergarter og en handlingsplan for dette. Trygve Løland lurer på om Birkenes kommune er blitt varslet om mulig avrenning fra sulfidholdige masser mot Moelva. FNF Agder påpeker at den kjemiske vannkvaliteten i Fjeldalselva kan forringes ved avrenning fra sulfidholdige masser.

LV peker på at det er utarbeidet tiltaksplaner for å unngå forurensning i forbindelse med anleggsarbeidet, og at disse planene skal godkjennes av Lillesand kommune som forurensningsmyndighet, før arbeid kan igangsettes.

Videre skriver LV at det vil etterstrebes å gjøre færrest mulig store inngrep i miljøet, og at de vil etterleve de krav som stilles for å ivareta relevante miljøhensyn.

NVEs vurdering

NVE konstaterer at flere av klagen påpeker at avrenning fra sulfidholdige masser ved utbygging av Lillesand vindkraftverk kan ende opp i Moelva eller Fjelldalselva. NVE har i «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020 lagt til grunn at Lillesand kommune er forurensningsmyndighet for sulfidholdige masser, og vi forutsetter at alle arbeider med Lillesand vindkraftverk skjer i tråd med kommunalt godkjent plan for håndtering av sulfidholdige masser. NVE er kjent med at den godkjente planen omfatter både planområdet og Nordbøveien.

3.4.7. Veiing av fordeler og ulemper

Flere mener fordeler og ulemper ved utbyggingen må grunngis bedre. Trygve Løland mener det bare er utbygger og enkeltpersoner som har fordeler av tiltaket, mens naboer, dyreliv og naturmangfold vil få ulempene. Han er videre bekymret for at ulempene er større enn først antatt når vindkraftverket settes i drift.

Motvind Norge bestrider at fordelene ved utbyggingen er større enn ulempene, og mener begrunnelse for at fordelene er større mangler. Her pekes det på oreigningslovens § 2, andre ledd i forbindelse med gitt ekspropriasjonstillatelse.

NVEs vurdering

Ved godkjenning av konsesjonspliktige endringer og MTA og detaljplan vurderte NVE endringene sammenlignet med nullalternativet. Vi har redegjort for de forskjellige endringene i «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020 som endrede virkninger for landskap, naturmangfold, støy, skyggekast og ising.

NVE mener ulempen som følge av endringene er små, mens fordelene er de samme eller større som følge av økt strømproduksjon og mindre inngrep i planområdet. Selv om utbyggingen er utredet på forhånd, kan det ikke utelukkes at det kan dukke opp nye problemstillinger eller utfordringer. Dette er tatt hensyn til ved å sette vilkår om etterundersøkelser, og konsesjonsvilkår nummer 6 «*NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.*»

I forbindelse med klagebehandlingen har NVE gjennomført en beregning av produksjonskostnad over levetiden (LCOE) for utbyggingsløsningen i MTA og detaljplan og sammenlignet med nullalternativet. Vi har beregnet at den endrete utbyggingsløsning vil gi en økning i nettonåverdi på 22 MNOK, fra 31 til 53 MNOK, og en redusert LCOE med to øre/kWh fra 33 øre/kWh til 31 øre/kWh.

3.4.8. Nullalternativ

Trygve Løland mener det er feil å vurdere konsesjonsgitt utbyggingsløsning på fire turbiner opp mot utbyggingsløsningen i MTA og detaljplan på tre turbiner. Han mener nullalternativet er ingen utbygging.

NVEs vurdering

Ved konsesjonstidspunktet blir det bestemt om et vindkraftverk kan etableres eller ikke. Utgangspunktet for behandlingen av en detaljplan er at vindkraftverket kan bygges i tråd med utbyggingsløsningen fra konsesjonsbehandlingen. NVE legger derfor til grunn at den opprinnelige utbyggingsløsningen er *nullalternativet*. Dette betyr at virkningene av vindkraftverket som foreligger i MTA og detaljplan blir vurdert opp mot den opprinnelige utbyggingsløsningen, og ikke opp mot et alternativ uten utbygging. Dersom endringene i den nye detaljplanen hadde hatt klart negative konsekvenser, og NVE hadde

avslått endringene, ville LV fortsatt hatt en konsesjonsfestet rett til å bygge løsningen fra konsesjonssøknaden.

3.4.9. Kystfuruskog

Trygve Løland viser til at det er viktig kystfuruskog i planområdet, og at den blir påvirket av utbyggingen. Han etterlyser også befaringer i området fra NVE.

NVEs vurdering

NVE var på befaring i planområdet i forbindelse med behandling av konsesjonsspørsmålet i 2015. Det var planlagt en befaring i planområdet sammen med kommunen i forbindelse med høring av MTA og detaljplanen, men det ble dessverre avlyst på grunn av restriksjoner som følge av Covid-19. NVE fikk tilsendt en detaljert 3D-modell av utbyggingsløsningen for å kunne vurdere utbyggingen nærmere. Vi vurderte tidligere gjennomført befaring og nåværende informasjon til å være tilstrekkelig til å vurdere de endrede påvirkningene på naturmangfoldet.

NVE mener påvirkningen på kystfuruskog i planområdet er tilstrekkelig omtalt i «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020. Vi har kommentert at omfanget av hogst innenfor naturtype-lokaliteten Nordbøknuten (kystfuruskog) i størst mulig grad skal begrenses. Den nye utbyggingsløsningen har mindre påvirkning på lokaliteten enn tilfellet var for nullalternativet.

3.4.10. Hensyn til fugler

Trygve Løland mener det er feil å omtale fugledødelighet per MW installert, og at alle dødsfall er tragiske for fuglelivet. Han mener også det er ikke kan stemme at en utbygging med et større sveipt rotorareal kan gi færre fuglekollisjoner.

NVEs vurdering

I «Bakgrunn for vedtak» av 09.11.2020 har NVE lagt til grunn at kollisjonsraten per turbin kan bli større på grunn av økt rotordiameter i den nye utbyggingsløsningen, men at dette i stor grad veies opp av at antallet turbiner er redusert fra fire til tre.

3.4.11. Lysmerking

Willy Mo klager på NVE sitt vilkår om lysmerking av vindturbinene. Han mener et system som skrur av hinderlysene må være på plass før kraftverket settes i drift.

NVEs vurdering

NVE viser til vurderingene i kapittel 8.1 i «Bakgrunn for vedtak». Det er satt vilkår om montering av systemer som gjør at hinderlysene kun slår seg på når luftfartøy nærmer seg vindkraftverket. Hvis det ikke er teknisk mulig å gjennomføre dette i sammenheng med at vindturbinene settes opp, må et slikt system installeres så snart det blir mulig å få det godkjent av Luftfartstilsynet.

3.4.12. Drikkevann

Grethe Rislå er bekymret for forurensing av drikkevannet til dyr og beboere sine brønner.

NVEs vurdering

NVE viser til detaljplan/MTA for Lillesand vindkraftverk hvor det står: *Det skal gjennomføres nødvendige tiltak og tilpasninger for å forebygge forurensning til jord, luft, vann og vassdrag.*

NVE er ikke forurensningsmyndighet (se kapittel 3.4.6.), og vi forutsetter at tiltaksplan for sulfid som skal behandles av Lillesand kommune omfatter risiko for avrenning til vann og vassdrag. Videre har LV en aktsomhetsplikt som tiltakshaver, og det er deres plikt å sørge for at forurensning ikke inntre (jfr. forurensningsloven § 7).

3.4.13. Klimaregnskap og hensyn til myr

Flere klager på at det ikke er gjort et nytt klimaregnskap som inkluderer oppdatert kunnskap om karbonutslipp, særlig fra myr. LNL mener det er grunn til å anta at et slik klimaregnskap vil komme ut negativt eller svakt positivt. Flere viser til at Lillesand kommune ba om et nytt klimaregnskap for vindkraftverket «fra vugge til grav», uten at det er blitt imøtekommet. Willy Mo skriver at NVE og OED baserte konsesjonen på at utbyggingen hadde et positivt klimagassregnskap.

Naturvernforbundet i Agder krever at konsesjonæren må velge leverandør og operatør som gir de laveste utslippene av klimagasser, jf. naturmangfoldloven § 12 om driftsmetoder og teknikker for å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet. De mener også at NVE ikke kan vise til vurderingene som ble gjort rundt utslipp av klimagasser i konsesjonsprosessen i 2015. De peker på at beste tilgjengelige kunnskap skal legges til grunn ved offentlige beslutninger.

Trygve Løland mener det ikke tas nok hensyn til myr og viser til at det er mange store og små myrer inne i planområdet og langs internveiene.

NVEs vurdering

Etter NVEs vurdering blir vindkraftverket bygget på tilnærmet samme måte uavhengig av leverandør og operatør, og små forskjeller på turbintype vil ha liten betydning for et klimaregnskap. Når det gjelder samlet klimagassutslipp, viser vi til NVE-rapport 17/2019 om klimaavtrykk og livssyklusanalyser, som ble utarbeidet i forbindelse med nasjonal ramme for vindkraft. I vedtakene av 09.11.2020 har NVE vurdert endringene av prosjektet. Studier av vindkraft og klimagassutslipp tilsier at større vindturbiner og økt produksjon kan bidra til et mindre klimaavtrykk per kWh. Samtidig er antall turbiner i godkjent utbyggingsløsning redusert fra fire til tre, noe som innebærer redusert arealbeslag.

Når NVE i bakgrunn for vedtak av 09.11.2020 har skrevet at vurderinger rundt klimaregnskap hører til konsesjonsprosessen, er det fordi det kun er virkningene av endringer fra konsesjon til detaljplan som er vurdert.

I detaljplanen er det lagt opp til kryssing av en myr, mens de andre internveiene er lagt utenom myrene i planområdet.

I kommentar til høring av detaljplan/MTA har LV kommentert at de i forbindelse med detaljplanlegging av vindkraftverket har forsøkt å unngå direkte inngrep i myr. Og at der inngrep i myr ikke kan unngås skal det tilstrebtes å unngå tørrelgging av disse. NVE har kommentert at det er viktig å minimere inngrep i myr, og at tørrelgging av myrer skal unngås. Vi viser til vår vurdering i kapittel 6.8 i Bakgrunn for vedtak av 09.11.2020.

3.5. Annet

3.5.1. Nedlegging og massesporing

Flere mener en plan for nedleggelse og tilbakeføring av anlegget må utarbeides før bygging av vindkraftverket igangsettes. Det er også flere som krever informasjon om alle masser tilført planområdet, slik at de kan spores tilbake til opprinnelse.

Trygve Løland spør hvorfor det først stilles en garanti for å fjerne vindkraftverket før det 12. driftsåret, og hva en tilbakeføring av området innebærer.

NVEs vurdering

NVE viser til konsesjonsvilkår nr. 5, der det står at konsesjonæren skal tilbakeføre anlegget til sin naturlige tilstand så langt det er mulig. Konsesjonæren må legge frem en plan for dette i god tid før konsesjonen utløper. NVE planlegger å utarbeide en veileder for nedlegging av vindkraftverk, og denne veilederen vil gi rammer for hvordan tilbakeføring skal skje.

Innen utgangen av det 12. driftsåret skal konsesjonæren oversende NVE et konkret forslag til garantistillelse som sikrer kostnadsdekning for fjerning av vindturbinene og tilbakeføring av området ved konsesjonsperiodens utløp. Bakgrunnen for at NVE har satt krav om at dette skal skje innen det 12. driftsåret, er at dersom en konsesjonær går konkurs eller på andre måter ikke blir i stand til å oppfylle vilkårene i konsesjonen før dette tidspunktet, er restverdien på anlegget så stor at det vil bli solgt og videreført av andre eiere. NVE kan ikke se at det er forhold i denne saken som tilsier at det er nødvendig å sette supplerende vilkår knyttet til nedlegging i MTA-godkjenningen. Vi vil for øvrig bemerke at det er konsesjonæren sitt ansvar å påse at alle krav i konsesjonen blir fulgt.

3.5.2. TV og radiosignaler.

Ole Arvid Heimdal er bekymret for hvordan tiltaket vil påvirke radio- og TV-signaler i området.

NVEs vurdering.

NVE viser til vilkår om TV- og radiosignaler i gjeldende anleggskonsesjon for Lillesand vindkraftverk:

Dersom vindkraftverket medfører redusert kvalitet på radio- og TV-signaler for mottakere i nærområdet skal konsesjonæren i samråd med Norkring AS iverksette nødvendige tiltak. Nødvendige tiltak skal dokumenteres og forelegges NVE innen anleggsstart. NVE kan kreve tredjeparts verifikasjon av hva som er nødvendige tiltak.

NVE bemerker at Norkring AS nå er lagt ned, og at Telenor har overtatt Norkrings ansvarsområde.

Etter NVEs vurdering er vilkåret over tilstrekkelig for å ivareta hensynet til TV- og radiosignaler i området rundt Lillesand vindkraftverk. I tillegg var Norges Televisjon AS (NTV) høringspart ved høring av detaljplan/MTA, og i sin høringsuttalelse skriver NTV at sannsynligheten for at Lillesand vindkraftverk vil skape interferens i det digitale bakkenettet er lav. Forholdet er også omtalt i MTA-planens kapittel 1.4 og 12, og NVE vil føre tilsyn med at planen følges.

3.5.3. Nasjonal ramme

Trygve Løland viser til at Lillesand vindkraftverk lå utenfor området som betegnes som «best egnet» i nasjonal ramme.

NVEs vurdering

I forslaget til nasjonal ramme for vindkraft ble hele kyststripen på Sørlandet vurdert som mindre egnet for nye vindkraftkonsesjoner. Dette gjaldt altså ikke eksisterende vindkraftkonsesjoner. Forslaget til nasjonal ramme blir ikke videreført, og kartene fra forslaget har derfor ikke en formell betydning i saksbehandlingen av enkeltsaker.

3.5.4. Tillatelser etter annet lovverk

Renate Repstad og Daniel Sonne Schou mener prosessen som ga Lillesand vindkraftverk dispensasjon fra LNF-områder i fra kommuneplanens arealdel var mangelfull. Flere etterspør også nødvendige tillatelser etter plan- og bygningsloven for Nordbøveien (reguleringsplan, dispensasjon, eiendomsendring, nabovarsling av omdisponering nevnes med mer). Odd Eigeland er negativ til utbygging fordi vindkraftverket ligger i et LNF-område langt unna eksisterende infrastruktur.

Øystein Wennesland mener tiltak på Nordbøveien må behandles etter jordlova. Grethe Rislå mener mye dyrka mark forsvinner ved tiltaket.

NVEs vurdering

NVE har i anleggskonsesjonen av 9.11.2020 gitt Lillesand Vind AS rett til å bruke Nordbøveien til transport av vindturbinkomponenter. NVE viser til at etter jordlova § 2 tredje ledd gjelder ikke bestemmelsene i jordlova § 9 om omdisponering og § 12 om deling for «tiltak med konsesjon etter energiloven § 3-1».

NVE viser til at bruk av Nordbøveien er nærmere behandlet av NVE i Bakgrunn for vedtak, hvor blant annet hensynet til at bruk av Nordbøveien vil medføre inngrep i jordbruksarealer drøftet. NVE vurderte at det særlig er de første tusen meterne langs Nordbøveien som direkte berører jordbruksarealer, og vindkraftverkets påvirkning på jordbruksareal som «marginal».

NVE viser til at det ligger til kommunen å svare på spørsmål om forholdet mellom jordlova og plan- og bygningsloven. Det er også Lillesand kommune som gir dispensasjon fra kommuneplanens arealdel (for eksempel LNF-områder). Etter det NVE kjenner til ble det gitt dispensasjon fra LNF for planområdet i Lillesand kommune 25.06.2019. NVE har tidligere veiledet Lillesand kommune om at konsesjon etter energiloven for bruk av Nordbøveien til turbintransport medfører at omdisponering av dyrka eller dyrkbar mark er omfattet av unntaket i jordlova § 2.

3.5.5. Privatrettslige avtaler

Motvind Norge mener at dispensasjon fra plan- og bygningsloven for planområdet er ugyldig, på grunn av signaturfeil.

LV peker på at grunneieravtalen er et alminnelig privatrettslig anliggende, og at partene ikke har noen innvendinger mot avtalen. Det vises også til at grunneieravtalen omfattes av vedtak som ble endelig stadfestet i 2016.

NVEs vurdering

I tillegg til en anleggskonsesjon etter energiloven for vindkraftverket, er det nødvendig at tiltakshaver skaffer seg eiendoms- eller bruksrettigheter fra grunneier/rettighetshaver. Dette kan skje gjennom minnelige avtaler eller ved ekspropriasjon etter oreigningslova.

I konsesjonssøknad til Lillesand vindkraftverk fremgår det at tiltakshaver har inngått minnelig avtale med grunneierne i planområdet for prosjektet. NVE har lagt dette til grunn for vår behandling av konsesjonssøknaden. NVE har også mottatt bekreftelse fra en av de tre grunneierne i planområdet på at vedtak fra NVE er gjort kjent for alle de tre grunneierne, og fått kopi av en signert fullmakt som gir den ene av brødrene fullmakt til å rå over eiendommen på Nordbø. Det er ikke NVEs oppgave å kontrollere gyldigheten av en privatrettslig avtale mellom tiltakshaver og grunneierne i planområdet til vindkraftverket. Dette er eventuelt en sak mellom de private partene.

NVE viser til at plan- og bygningsloven § 21-6 om privatrettslige forhold ikke gjelder direkte for vår behandling av søknader etter energiloven. En privatrettslig avtale mellom tiltakshaver og grunneierne

innenfor et planområde for vindkraft er ikke en nødvendig betingelse for behandling av en søknad om konsesjon etter energiloven.

4. Mangel i konsesjonsdokumentet

Oppdatert anleggskonsesjon av 09.11.2020 inneholder ikke vedtak om bruksrett til turbintransport på Nordbøveien. Endringen er gjort rede for i Bakgrunn for vedtak, men ble ved en feil utelatt fra selve konsesjonsdokumentet. Vi ber om at dette rettes opp i OEDs behandling av saken, ved at bruksretten legges til i anleggskonsesjonen.

5. Konklusjon

NVE kan ikke se at det i klagen er kommet frem nye opplysninger som gir grunnlag for å endre ett eller flere av våre vedtak av 09.11.2020. Klagen oversendes derfor til Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse, jf. fvl. § 33.

NVE anmoder OED om legge til rett til bruk av Nordbøveien til turbintransport i konsesjonsdokumentet for Lillesand vindkraftverk.

Alle sakens dokumenter gjøres tilgjengelige for departementet gjennom internettløsningen SeDok.

Med hilsen

Ingunn Åsgard Bendiksen
direktør

Inga Nordberg
direktør

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Kopi til:

AGDER FYLKESKOMMUNE
ASKO FORNYBAR AS v/Ronny Johnsrød
ASKO FORNYBAR AS v/Tor Helge Kjellby
Daniel Sonne Schou
FORUM FOR NATUR OG FRILUFTSLIV AGDER
Grethe Rislå
Jon Rislå
LA NATUREN LEVE
Lillesand kommune
LILLESAND VIND AS

MOTVIND NORGE

Naturvernforbundet i Agder

Naturvernforbundet i Agder v/Peder Johan Pedersen

Odd Sigurd Eigeland

Ole Arvid Heimdal

Ole Kristian Buene

Ragnar Østerhus

Renate Repstad

STATSFORVALTEREN I AGDER

Tor Punsvik

Trygve Løland

Willy Mo

Øystein Wennesland